

MI POTOMCI ABRAHAMOVI

U Abrahamovu gradu Beršebi, 18. prosinca 1985. g. francuski kardinal Reger Etchegey dobio je, tada prvi put dodijeljen, međunarodnu ekumensku nagradu Laszt Ladislaus. Nagrada je podijeljena kao priznanje Kardinalovu radu na području promicanja boljeg razumijevanja i snošljivosti među religijama.

Fond za dodjeljivanje nagrade uspostavio je kardiolog Ladislaus Laszt 1981. g. kratko prije svoje smrti u Fribourgu. Laszt je svoju zakladu povjerio sveučilištu Ben Gurion u Negevu. Prema zamisli utemeljitelja, nagrada bi se trebala udjeljivati svake druge godine.

Prvi dobitnik te nagrade bio je kardinal Etchegey koji je od 1984. g. bio predsjednik papinske komisije „Justitia et Pax”. Prema riječima laudacije supredsjednika Svjetskog židovskog kongresa Riegera, Roger Etchegey je kao nadbiskup u Marseille-u odigrao „izvanredno aktivnu i konstruktivnu ulogu u povezivanju različitih slojeva pučanstva” u gradu koji broji preko 80.000 Židova i muslimana. Poticao je mirnu koegzistenciju, međusobno poštovanje i zajednički rad. Žiri je u njemu htio počastiti promicatelja židovsko-kršćanskog dijaloga. Godine 1973. presudno je utjecao na sastavljanje izjave Francuske biskupske konferencije o odnosima prema Židovima. Deset godina kasnije, na biskupskoj sinodi u Rimu, odlučno se zauzeo za „pomirenje” Crkve sa židovskim narodom.

Prigodom dodjele nagrade, kardinal Etchegey je održao zahvalni govor koji je objelodanjen u pariškom „Tribune juive”, br. 903, 17-23. siječnja 1986. Zbog značajnosti teme koja je kod nas malo tretirana, donosimo ga u cijelosti.

Kad mi je glasnik sveučilišta iz Beršebe došao u Rim najaviti ovu „Međunarodnu ekumensku nagradu”, znate li na koga sam odmah pomislio? Nisam pomislio na nekog Židova, ni na muslimana, ni na kršćanina, pa čak ni na Boga nisam pomislio — to priznajem. Pomislio sam na „Prijatelja Božjega” i „Oca vjernika”, na svetog Abrahama koji je kao nomad tako često koračao za izvorima vode u ovoj negevskoj pustinji.

Sjećam se jedne vruće, bučne noći u konačištu za mladež u Beršebi u kolovozu 1966. godine. Rano izjutra sam susretao beduine unaokolo zdenca. Nisam s njima izmjenjivao zakletvu niti sedam janjaca. Izmjenjivao sam jednostavno pogled dublji od zdenca, pogled koji je otkrivao istinu našega bratstva. U to vrijeme i na ovom mjestu, dakle u Berševi, crpao sam svoj ekumenski poziv kao iz zdenca, slijedeći stope Abrahama koji je prvi na zemlji i izvan zemlje gdje je

rođen, primio i prihvatio obećanje saveza, ljubeznog zajedništva Božjeg s ljudima, u pustinji vjere.

Večeras, skoro dvadeset godina kasnije, dolazim natrag u Beršebu a da to nisam tražio. Tu postajem svjestan da je Bog onaj koji me ovamo tajanstveno povratio, ne samo da primim nagradu, nego prije svega da hodočastim Abrahamovim vrelima svoga ekumenskog poziva. Stoga ćete mi dopustiti da ne oklijevam najprije zahvaliti Bogu, uzdati hvalu i slavu Bogu Abrahamovu, Izakovu i Jakovljevu, Bogu triju velikih praotaca kojih je povijest obilježila ovaj predjel.

Svojom zahvalom Bogu zahvaljujem sveučilištu Ben Gurion u Negevu i žiriju koji me je izabrao za ovu nagradu skoro nekako onako kao što je Abraham postao izabranik Božji: iz čiste milosne naklonosti. Jer, stvarno gledajući, što sam ja izvanredno učinio? Tek pregršt običnih malenih znakova u svakidašnjem životu koji bi onima koji logoruju pod istim Božjim šatorom mogli pomoći da žive jednostavno kao braća. Za to je potrebna ljudska savjest. Ima bez sumnje mjesta i vremena gdje je ono što bi trebalo biti općenito, teško prisutno. Tada to izaziva najčišće snage vjere.

Ovu akademsku svečanost za bolje shvaćanje među svima koji sačinjavaju „narod knjige” možemo – usudujem se tako kazati – samo tada istinski skupno doživjeti, ako nas tjera naprijed vjera koja nam mora zapovijedati da sve ostavimo, sve što nije Bog, da bismo onda na stotine načina ponovno našli ljudskost čovjeka koji je stvoren na njegovu sliku i priliku.

Valja biti pošten i kazati: svaka od triju obitelji koje se pozivaju na svoje abrahamsko porijeklo ima svoj posebni način poimanja. Treba imati odvažnosti to i učiniti: obitelji se ne mogu jedna drugoj otkriti dok svaka od njih čini da se njihov vlastiti identitet raspinja magičnim trikovima.

Moramo imati snagu vjerovati ovo: Bog Abrahamov grli jednom te istom ljubavljaju sve sinove koji blagoslivljaju njegovo ime i traže njegovu volju. Naši zajednički korijeni leže tamo gdje je Bog.

Jedan veliki poznavalac triju monoteističkih religija Roger Arnaldez nedavno je napisao sjajnu knjigu s višeznačnim naslovom: „Tri glasnika za jednoga Boga”.¹ Pisac pokazuje, bez okolišavanja, da tri glasnika nose tri različite poruke gledom na istoga Boga. Tako Arnaldez zabacuje svaki ekumenizam dopadnosti koji pokušava tri monoteizma lagano stopiti jedan u drugi. Zatim potanko predstavlja kamo teže Biblija, Evanđelje i Kuran. Konvergentne točke mogu doprinijeti stvaranju pravog, duhovnog, čak mističnog humanizma. To je dublji i još konkretniji humanizam od onoga koji je izradio zajednički filozofski rad Averoesa, Majmonidesa i Tome Akvinskoga u srednjem vijeku. Vrata koja bi otvorila vidike za takvo promatranje jedva da sada pokazuju malu pukotinu otvorenosti. No, ja mislim da nam ovaj način gledanja jedini može pomoći da zajednički prihvatimo izazov naše epohe. Jer, ovi gigantski tehnički i politički strukturirani iza-

1. ROGER ARNALDEZ, *Trois messages pour un Dieu*. Albin Michel, Paris 1983.

zovi prvenstveno su izazovi čovjekova duha samom Bogu. Samo onaj čovjek koji je kadar rvati se s anđelom cijelu noć sve do zore (Post 32,25-33), tj. onaj koji može podnijeti da stoji nasuprot Bogu licem u lice, može – hramajući, ali veselo – koračati naprijed na tragičnim putovima povijesti. Gospodin, njegov Bog, jedini je Gospodin.

U svom komentaru za Š'ma Jišrael (Čuj Izraele; Pnz 6,4) profesor Pinhas Peli veli da je po nauku Talmuda svaki Židov dužan dnevno recitirati molitvu Šema, dočim ta dužnost ne obavezuje robove jer oni nisu slobodni. Rob ima drugoga gospodara. Tu imamo na djelu posebnost Božju koja u sebi obuhvaća čovjekovu slobodu. Mislim na izjavu francuskog filozofa: „Bog je stvorio čovjeka što je moguće manjim.” Bog je čovjeka stvorio više po svom nacrtu negoli po svojoj slici i dao mu čast i brigu da dovršava njegovo stvaralačko djelo. A prostor što se proteže između Božje riječi i ove nedovršene simfonije, bezgranično je polje koje stoji otvoreno čovjekovoj slobodi. Mi tu vidimo najuzvišeniji znak čovjekova dostojanstva i najlomniju stvarnost koju moramo strastveno braniti od svih idola, unutar čovjeka i izvan njega, koji ga zarobljavaju.

Abraham je bio prvi koji je razlupao idolske likove, prvi čovjek koji se oslobodio odgovorom Bogu jedinomu. Kad Bog zove Adama: „Gdje si?”, Adam ne odgovara nego se skriva (Post 3,8). Kad Bog poziva Abrahama, on odgovara: „Evo me!” (Post 22,1) i kreće na put do najudaljenijih granica vjere, ali i slobode.

Kao sinovi Adamovi svi su ljudi istovremeno i potomci Kaina ubojice brata Abela. Na sudnji dan ni jednome od nas neće biti postavljeno pitanje: „Tko si ti?” niti: „Gdje si?” Bit će nam postavljeno pitanje: „Što si učinio sa svojim bratom?”

Svi sinovi Abrahamovi pripadaju onima koje Božja riječ trga oda sna i zove na svetu dužnost gostoprimstva. Neobično mnogo volim židovsku predaju o Abrahamovu boravku u Beršebi. „*Abraham je tu zasadio prostran gaj i sa svake strane svijeta – istok, zapad, sjever, jug – učinio ulaz. Unutra je zasadio vinograd na brijegu. Kad bi neki putnik tuda prolazio, ušao bi na ulaz pred kojim se nalazio, sjeo bi, jeo, pio i – kad bi se okrijepio – krenuo naprijed. Jer, Abrahamova kuća je bila uvijek otvorena za prolaznike. A bilo je svaki dan onih koji bi tamo došli jesti i piti. Ako bi netko bio gladan i došao Abrahamu, on bi mu dao da utiša glad i utaži žeđ. Ako je netko bio gol i došao Abrahamu, učinio bi da sam potraži ruho. Dao bi mu zlata i srebra i govorio mu o Gospodinu, o onomu koji ga je stvorio i postavio u svijet.*”

A zbog čega ta divna i gotovo mukotrpan pažnja prema drugome, prema strancu, siromahu? Zbog toga što se – kako piše Leon Ashkenazy – kod Abrahama moralna svijest poklopila s njegovom religioznom sviješću i time Božju sudbinu nerazdruživo povezala s čovjekovom. U svijetu koji proglašava da su sve vrednote potpuno subjektivne i koji se pokazuje nesposoban zaustaviti nasilje i mržnju, u trenutku kad veliki blokovi pokazuju svoj krah iako ga ne priznaju, sinovi Abrahamovi moraju neustrašivo posvjedočiti Božju apsolutnost upravo u

međuljudskim obavezama i time se pokazati da su sposobni prisiliti tok povijesti da napusti korito svoje autonomije u kojemu sniva lijepe snove. Nije li upravo to smisao i današnja hitnost proroštva koje je tako drago mišljenju Andre Nehera?

Dragi prijatelji, oprostite mi ako sam vas večeras sa sobom vodio u malu šetnju upravo oko Abrahama. Da li sam mogao drukčije raditi napogled mjesta i sadržaja ove svečanosti? Svaki je od nas mogao ući u njegov gaj na jedan od četiri glavna ulaza. Da li bih mogao štogod drugo kazati doli ono što Bog reče Abrahamu kad mu se otkrivao kao Bog koji traga za čovjekom, prema krasnom izrazu i divnoj knjizi Abrahama Heschela² — da vjera nije samo neka obiteljska uspomena nego je to više nego ikada „vrela života“?

Ja sam se zadržao kod našega pretka Abrahama a da u svom srcu nisam zaboravio Isusa kojega sam isto tako učenik i u kojega vjerujem i koji je jednom kazao da je pri pomisli uskliknuo što će vidjeti svoj dan: „Vidje i obradova se“ (Iv 8,56).

Znam što me dijeli od židovstva ali s divljenjem — to sam rekao prije dvije godine na biskupskoj sinodi — otkrivam koliko se moja kršćanska vjera zeleni i cvjeta ako živi iz svoga židovskog korijena. Htio bih zaželjeti da moja prisutnost među vama večeras sasvim jednostavno posvjedoči istinu moje egzistencije. Ponavljam također da daljnji život židovskog naroda postavlja kršćanstvu ne samo problem izvanjskih odnosa već problem unutarnjeg života. Taj problem dotiče sam opstanak kršćanstva. Papa Ivan Pavao II. usudio se kazati da su ta dva zajedništva jedno s drugim povezana na razini svoga vlastitog identiteta (12. ožujka 1979.).

Za kršćane je od bitnog značenja da se židovskom narodu prizna pravo na opstojnost i učini sve da brani židovski narod u njegovu drukčijem načinu bivovanja i u njegovoj neuporedivoj blizini. Nas kršćane to neprestano upućuje natrag na naše rodno mjesto, ovu pustinju iz koje se digao Božji narod. To nas čuva da ne bismo sami sebe stavili kao završnu točku povijesti i ljudi. Mislim na ono što je jednom Franz Rosenzweig rekao: „Kad kršćanin ne bi iza sebe imao Židova, izgubio bi se kamo god bi pošao.“ Ponovno sam čitao glasovito pismo koje je Jacques Maritain iz Rima uputio na Salisberšku konferenciju 1947. godine: „Dok se svijet koji se poziva na kršćansku civilizaciju ne izliječi od semitizma, vući će sa sobom grijeh koji stoji na putu kao prepreka ponovne uspostave sklada.“³ Antisemitizam je za kršćane hereza a ne samo politika.

Dijalog između Židova i kršćana tek izlazi iz razdoblja pećinskih stanovnika. Oba partnera još uvijek nameću toliko suzdržanosti svome duhu. Dijalog može tek onda voditi cilju ako svaki ima na pameti da je onaj drugi njegov suvremenik. No, ipak, put će biti dug. Valja ignorirati i zaboraviti prošlost da bismo zamijetili „historijski obrat“ (kardinal Willebrands) što ga je uveo Drugi vatikanski

2. ABRAHAM HESCHEL, Gott sucht den Menschen. Eine Philosophie des Judentums. Neukirchen — Vluyn 1980. Usp. k tome J. Blank, u Orientierung 1984, 194 sl.

3. Usp. Seelsberger Thesen, u: Freiburger Rundbrief II, kolovoz 1950, 5 sl.

sabor, prije točno dvadeset godina, deklaracijom Nostra aetate. Trebat će mnogo vremena da se okrene tok dvotisućgodišnje povijesti i kršćane povede na put pokajanja.

Dolazim kraju. Odavde kao i iz Rima ili Marseille-a, ili iz bilo kojega drugog dijela svijeta gdje bih se mogao naći, upravljam svoje oči – oči jednog vjernika – prema Jeruzalemu. Jeruzaleme, Božji miljeniče! O tebi može svatko reći: „Sion zovem majkom; svaki je čovjek rođen u njemu” (Ps 87), narodi kreću k tome svjetlu. Jeruzaleme, mi ti idemo ususret! Jeruzaleme, „čvrsto sazidani grade” (Ps 122,3) gdje se sakupljaju svi sinovi Abrahamovi i u čije se središte sa svih strana slijeva molitva za mir! Jeruzaleme, idemo ti ususret! Jeruzaleme, gdje bregovi neutješno plaču i puni nade plešu, Morija i Golgota, hramski zidovi i spomen-mjesto Jad vašem, prazni grob gdje anđeo zaustavlja tražiti živoga među mrtvima. Jeruzaleme, idemo ti ususret!

Židovski je narod upravo proslavio svetkovinu Hanuka, obiteljski blagdan svjetla, blagdan vjere makabejskih mučenika u besmrtnost. Kršćanski će narod za nekoliko dana slaviti Božić, blagdan izlazećeg Sunca, Emanuela, dolaska Kneza mira. Da se na to pripravi, Crkva ponovno doživljava za vrijeme jdnoga čitavog mjeseca radosnu napetost došašća zajedno sa svim prorocima, praocima, psalmistima, siromašnima i potlačenima. I s onom u kojoj je sažeto dugo iščekivanje čitavoga Izabranog naroda: s Marijom, kćerkom Siona. Židovi i kršćani se nipošto ne udaljuju jedni od drugih. Naprotiv, njihovi se putovi križaju u Mesijinu krugu.

To nas uči Edmond Fleg⁴ u svojoj knjizi „Čuj, Izraele!”

„I sad čekajte obojica,

Ti da On dođe, a ti da On ponovno dođe.

No, to je isti mir za koji ga vi molite.

I svoje obje ruke: – da dođe ili da ponovno dođe –

Pružite mu u istoj ljubavi!

Što vas to sprečava?

S jedne ili s druge obale, učinite da On dođe!”

Učinite da On dođe! U jednoj knjizi pod naslovom „Isus ispričovijedan po jednom židovskom lutaocu”⁵ isti Edmond Fleg potiče sve nas, i židove i kršćane: „Da dođe Mesija, viknite sa mnom: Blago onima koji odbacuju oružje, oni će poroditi Mesiju!”

ŠALOM!

Kardinal Roger Etchegey
Preveo. o. Franjo Carev

4. EDMOND FLEG, Ecoute Israel (Cahiers de la quinzaine. Quinzaine serie, n. 1), Paris 1913.

5. EDMOND FLEG, Jesus raconte par le juif errant, Paris 1933.